

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

ISSN 2181-922X

O'ZBEKISTON: TIL VA MADANIYAT

Adabiyotshunoslik

2025 Vol. 1 (2)

www.literature.tsuull.uz

ISSN 2181-922X

O'ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

ADABIYOTSHUNOSLIK

2025 Vol. 1 (2)

www.literature.tsuull.uz

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nurboy Jabborov
Bahodir Karimov

Mas'ul kotib: Sohiba Madirimova

Tahrir kengashi

Nusratulla Jumaxo'ja, Iqboloy Adizova, Abdulla Ulug'ov, Dilnavoz Yusupova, Islom Yoqubov, Qo'ldosh Pardayev, Umida Rasulova, Akrom Dehqonov, Olim To'laboyev, Tozagul Matyoqubova, Shermuhammad Amonov, Shahlo Hojiyeva, Orzigul Hamroyeva, Ilyos Ismoilov, Sohiba Umarova, Gulbahor Ashurova, Ilhom Sayitqulov, Gulzoda Soatova, Dildora Rahmonova, Zilola Shukurova, Furqat To'xtamurodov, Sarvinoz Rasulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“Adabiyotshunoslik” – “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining adabiyotshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta nashr etiladi.

Jurnalning **“Adabiyotshunoslik”** seriyasida o'zbek va jahon adabiyoti tarixi, xalq og'zaki ijodi, adabiyot nazariyasi, o'zbek mumtoz adabiyotining qo'lyozma manbalari va matnshunoslik muammolari, jadidchilik va jadid adabiyoti, zamonaviy adabiy jarayon, adabiy tanqid hamda qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishidagi eng yangi tadqiqotlar e'lon qilinadi. O'zbek va jahon adabiyotshunosligi erishgan so'nggi yutuqlari aks etgan ilmiy maqolalarni nashr etishga alohida diqqat qaratiladi. Maqolalarning ilmiy saviyasi va tahliliy quvvati yuqori bo'lishiga e'tibor beriladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasida O'zbekiston va xorijiy davlatlarning e'tirof etilgan atoqli olimlari, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar hamda magistrantlarning ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasi 2022-yil yanvar oyidan chiqra boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: adabiyotshunoslik2022@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

www.literature.tsuull.uz

MUNDARIJA

MUMTOZ ADABIYOT TARIXI

Dilnavoz Yusupova

Samarqand shahri ikki buyuk siymo talqinida5

Sohiba Umarova

Sa'diy Xorazmiy devoni nusxalari va janrlar tarkibi16

Olimjon Abdullayev

Balog'at ilmi rivojida arab shariyatining o'rni.....27

Muattar Axmedova

O'rta Osiyoda agiografik asarlarning o'rganilishi47

Asadullojon Aminjonov

Sharq adabiy merosida tafsir ilmining shakllanishi, metodologiyasi va yurtimizda yetishib chiqqan soha yetakchilari58

Xafiza Abduraimova

Alisher Navoiy g'azaliyotida Xizr va Masih obrazlari talqini75

Sarvinoz Qurbonova

Nodim Namangoniyning poetik mahorati88

Dilnavoz Sattorova

Sa'diy lirikasi kiritilgan to'plam-bayozlar tavsifi102

Firuza Ibragimova

"Devoni Faqiriy Xorazmiy" qo'lyozma devonining dastxat nusxasi ...117

Dilafruz Bozorboyeva

Pahlavonquli Ravnaq hayoti va lirik merosi130

Mahliyo Rasulova

"Hayrat ul-abror" dostoni hikoyatlaridagi tasavvufiy mazmunning badiiy talqini141

Rayhon Norqulova

"Yo'qotganlarim va topganlarim" asarida ustozlar yodi151

Charos Kuvondikova

Furqat ijodining o'rganilishi haqida ba'zi mulohazalar160

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Abdulla Ulug'ov

Adabiy qahramon – insonning adabiyotdagi obrazi168

Sitorabonu Ataullayeva

Abdulla Qahhor va Ketrin Mensfild hikoyalarida ruhiyat va tabiat tasviri202

Dilnoza Sayfullayeva

“Sariq devning o‘limi” romanidagi obrazlarning biografik asosi214

Umida Abdullayeva

Expressive Description of London and Market in Dickens’ Novel Oliver Twist224

Abdulla Qahhor va Ketrin Mensfild hikoyalarida ruhiyat va tabiat tasviri

Sitorabonu Ataullayeva¹

Abstrakt

Ushbu maqola mashhur o'zbek va ingliz yozuvchilari Abdulla Qahhor va Ketrin Mensfild hikoyalarida obrazlar, peyzaj va interyer qo'llanilishi va ular orqali tasvirlanayotgan g'oyalarning ochib berilishiga bag'ishlangan. Unda, bir nechta hikoyalar asosida, yozuvchilarning obraz yaratish, hikoyalarida peyzaj, interyer va motivlardan foydalanish, hamda so'z qo'llash mahorati yoritilgan. Bundan tashqari o'sha davr adabiyotida ayol xarakterini, u hayotda duch kelayotgan muammolarni ko'rsatib, uni oldini olish va kurashishga da'vat etish yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: *Hikoya, peyzaj, interyer, motiv, obraz, uslub, syujet, voqealar rivoji, ramziylik, personaj, an'ana.*

Adabiyotda hikoya janri haqida so'z yuritar ekanmiz, ular bilan tasviriy san'at o'rtasida uyg'unlikni ko'ramiz. Ikkalasida ham tabiat tasviri chuqur falsafiy ma'nolarni ifodalashda, muhim unsur vazifasini bajaradi. U ijodkorlarning g'oyalarga, tafakkur sarhadlariga chuqur nazar tashlash imkonini beradi. Mahoratli yozuvchilar turli tasviriy vositalardan ustalik bilan foydalanib, obraz va xarakterlarning ruhiyat manzaralarini yorqin ochishga, o'quvchilarga aytmoqchi bo'lgan fikr-g'oyalari mohiyatini aniqroq yetkazishga muvassar bo'ladi. Albatta, har bir san'at turining ijodkori o'z asari uchun ma'lum obrazni tanlab oladi, ayniqsa, badiiy adabiyotda "obraz" tushunchasi muhim o'rin tutadi. Chunki, yozuvchilar o'z asarlarida har xil obrazlar orqali ma'lum hodisani yoki jamiyatda uchraydigan biron-bir holatni o'quvchilarga yetkazib bermoqchi bo'ladilar va bu jarayonda ular shubhasiz interyer va peyzajdan ham mohirlik bilan foydalanadilar. Ushbu vositalar ham ma'lum ma'noda asar qahramonlarining ichki kechinmalarini, ruhiy holatlarini ko'rsatib berishda muhim o'rin tutadi. Bundan

¹ *Ataullayeva Sitorabonu Nusratullo qizi* – Ingliz tili o'qituvchisi, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

E-mail: sitorabonuataullayeva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8199-9615

Iqtibos uchun: Ataullayeva, S. "Abdulla Qahhor va Ketrin Mensfild hikoyalarida ruhiyat va tabiat tasviri". *O'zbekiston: til va madaniyat*. 2025, 1 (2): 202-213.

DOI: 10.52773/tsuull.uzlc.2025.1.2/ACJC9354

tashqari adabiyotshunos olim D.Quronovning fikriga ko'ra interyer tavsif termini tarkibiga kiradi va quyidagicha izohlanadi: "Tavsif – kompozitsiyaning uzviy qismi, asar voqeligiga kiritilayotgan narsa – hodisa, joy, portret, interyer, eksteryer va shu kabilar tasviri". [Quronov D. Adabiyotshunoslik lug'ati. 2010, 120]. Yana bir olim Professor Abdulla Ulug'ov ham o'zining "Adabiyotshunoslik nazariyasi" kitobida interyer haqida qisqa fikrni keltirgan: "Uy, o'tov, xona singari yopiq joylar interyerdir. Badiiy asarlarda ana shunday yopiq makonlarning ko'rinishi, undagi narsalarning turishi, joylashishi ham tasvirlanadi" [Ulug'ov A. Adabiyotshunoslik nazariyasi. 2017, 70].

Adabiyotda "obraz" tushunchasi, so'z san'ati, peyzaj va interyerdan mohirlik bilan foydalangan yozuvchilar ko'pchilikni tashkil etadi. Ana shunday tasviriy vositalardan mahorat bilan foydalana olgan ijodkorlardan, mashhur ingliz yozuvchisi, hikoyanavisi Yangi Zelandiyalik Ketrin Mensfildni alohida ta'kidlash joiz. Ketrin Mensfild (asl ismi Ketlin Bichem) Yangi Zelandiyaning eng mashhur yozuvchilaridan biri bo'lib, 1888-yil 14-oktabrda Yangi Zelandiyaning Vellington shahrida dunyoga kelgan. O'zi Yangi Zelandiyalik bo'lsa-da, umri davomida Germaniya, Fransiya va boshqa bir qator davlatlarda yashagan. Hikoyalarini o'sha yerlardagi ijtimoiy hayotdan kelib chiqqan holda, mahalliy aholining turmush tarzini o'rganib yozgan. Shuni ta'kidlab o'tish joizki, uning hikoyalarida, ayniqsa, ayol taqdiri, qismati muammolari muhim o'rin tutadi. Hikoyalaridagi, deyarli, barcha bosh qahramonlar har xil xarakterdagi ayollardir. Uning asarlaridagi mazmun va g'oyalar ayollarning jamiyatda tutgan o'rni, ularning haq-huquqlarini himoya qilish yoki haq-huquqlari poymol etilgan holatlarni ommaga oshkor etish va shunday holatlarning oldini olishga qaratilgan deb aytishimiz mumkin. Ketrin Mensfild 1923-yil 9-yanvarda og'ir kasalligi tufayli olamdan o'tadi. Afsuski, uning hikoyalari va she'rlarining ko'p qismi u hayotligida chop etilmagan. Bu ishni uning o'limidan so'ng turmush o'rtog'i Jon Marri o'z zimmasiga oladi. Uning yordamida Mensfildning ikkita hikoyalar to'plami "Kabutarlar uyesi" (The Dove's Nest, 1923) va "Bolalarga xoslik" (Something Childish, 1924) hamda "Aloe" (The Aloe) nomli she'ri, "Romanlar va romanchilar" (Novels and Novelists) nomli tanqidiy maqolalardan iborat bo'lgan to'plami, avval nashr etilmagan bir qancha xatlari va kundaliklari chop etilib, ommaga taqdim etiladi.

Mensfildning adiba sifatida voqealarni tasvirlash, fikr-g'oyalarini o'quvchiga yetkazish uslubi nihoyatda o'ziga xos. Uning

hikoyalarda chexovona ifoda tamoyilini ko'ramiz. Asarlaridagi har bir badiiy unsur o'zining ichki nutqiga ega. Hatto sukunatning ham ovozi eshitiladi. Ayniqsa, tabiat va interyer tasviri muhim vazifalarni bajaradi. Ular hikoyalardagi obraz, personaj va qahramonlar bilan teppa-teng harakatlanadi. Ularning o'y-fikrlariga hamohang tarzda syujet oralab kezib yuradi.

Ketrin Mensfild ko'pgina jahonga mashhur qisqa hikoyalarni yaratgan ekan, ularda voqealar rivojiga nisbatan tasviriylikka, ya'ni peyzaj va interyerga alohida urg'u beradi. U o'z asarlarida atrof-muhit, tabiat tasviri, hattoki qahramonlar o'tirgan xonalarning har bir element va detallarigacha ta'riflaydi. O'z hikoyalarda asar qahramonlarining ichki dunyosi, o'y-fikrlarini batafsil yoritib beradi.

Peyzaj (fr. paysage – joy, yurt) – adabiy asarda yaratiluvchi badiiy voqelikning muhim komponenti, voqealar kechuvchi ochiq makon (yopiq makon – interyer) tasviri. An'anaga ko'ra, peyzaj deyilganda tabiat tasviri tushuniladi, lekin bu xil tushunish birmuncha torroq. Chunki peyzaj nafaqat tabiatni (agar bu so'z ostida birlamchi tabiat tushunilsa), balki u bilan birga inson tomonidan yaratilgan narsalar tasvirini ham ko'zda tutadi. Shu ma'noda, mas., biron-bir xiyobon yoki shahar ko'chasining tasviri ham Peyzaj, holbuki, ular tabiat tasviri emas, joy tasviridir. Yozuvchi peyzajni voqealar rivojini to'xtatib qo'yganicha mufassal tasvirlashi (statik peyzaj) yoki unga taalluqli detallarni voqealar davomida berib borishi (dinamik peyzaj) mumkin [D. Quronov va b. Adabiyotshunoslik lug'ati, 2013, 221]. Shubha yo'qki, peyzaj badiiy asarlarni yanada jilolantiradi va shu bilan birga ular orqali asar qahramonlariga tegishli jihatlarni ko'chma ma'noda ifodalab berishga xizmat qiladi.

Shu o'rinda Mensfildning "Rozabelning charchog'i" hikoyasini misol qilib olishni lozim topdik. Ushbu hikoya boshidan to oxirigacha bosh qahramon Rozabelning o'y-kechinmalariga asoslangan. Uning tabiati obrazning o'z xayollari, orzu-armonlari vositasida yoritib beriladi. Ammo yozuvchi atrof-muhit, tabiat manzarasi, ya'ni peyzaj, asar qahramoni yashaydigan uy va hatto xonasidagi har bir jihoz, detallarigacha nazardan chetda qoldirmaydi: "Rozabel kamin yoqilgan xonasiga kirganida, uni bir uyum xatlar kutardi, u esa ularga hatto e'tibor ham bermaydi. Xatlarning barchasida uni har xil taklifnomalar, jumladan, operaga, kechki ovqatlarga, kemada sayohat qilishga, mashinada sayr qilishga takliflar kutar edi. Yotoqxonasida esa uning kumushga burkangan hashamatli liboslari yoyilib yotardi. Rozabel o'zini balldagi boshqa barcha ayollardan go'zal va jozibali deb hisoblardi. Balldagi erkaklar uning chiroyiga

maftun bo'lishardi. Xorijdan kelgan shahzoda esa ushbu "ingliz mo'jizasi" bilan tanishishni intizor bo'lib kutar edi" [<https://www.katherinemansfieldsociety.org.>].

Ushbu parchadan ko'rinib turibdiki, bu tasvirlar Rozabelning o'y-xayollaridir. Uning o'zi nochor hayot kechiruvchi, soddagina, hali turmushga chiqmagan qiz. Do'kon sotuvchisi bo'lib ishlaydi. Hattoki, to'yib ovqatlanishga ham sharoiti bo'lmaydi. U kundalik hayotini har xil shirin orzular bilan o'tkazishni yoqtiradi. Ketrin Mensfild Rozabelning xayollarini shunday mohirlik bilan tasvirlaydiki, go'yo bular xayol emas, balki hozirgina sodir bo'layotgan hayotiy voqealar kabi taassurot uyg'otadi. Bu esa Ketrin Mensfildning badiiy tasvirlash uslubi va mahoratining noyob va o'ziga xosligidan dalolat beradi. Jumladan, quyidagi parchada, badavlat xonim koshonasidagi kaminda olov yongan, pardalar tushirilgan. Uni bir uyum maktublar kutmoqda: operaga, tushlikka, ballarga taklifnomalar; hafta oxirida kemada sayohat, avtomobil poygasiga da'vatnomalar qalashib, yoyilib yotgani mahorat bilan tasvirlangan. Shubhasiz, o'quvchining ko'z o'ngida xonaning tasviri xuddi chizib qo'yilgan interyer kabi gavdalanadi.

Ketrin Mensfildning yana bir "Yosh murabbiya" deb nomlangan hikoyasidagi ushbu parcha ham asar badiiyatida muhim o'ringa ega: "Qattiq hushtak ovozi jarangladi. Porter zafarlini nigoh bilan zinapoyadan sakrab tushdi va poyezd harakatlana boshladi. Qizning ko'zlari yoshga to'ldi, shu payt cholning sharfini va qalpoqchasini yechayotganini zo'rg'a fahmladi. Buncha qari bo'lmasa. Ha, u kamida to'qson yoshda. Mo'ylovi butunlay oppoq, ko'zlari kichkina, ko'k rangda, tilla tusdagi katta ko'zoynaklar ortida ajin bosgan yonoqlar ..." [<https://www.katherinemansfieldsociety.org.>]. Mazkur parchada ham Ketrin Mensfild uslubining o'ziga xos xususiyati yaqqol namoyon bo'lgan. Mensfild qahramonlar xarakterini ochishda ularning o'zlarining xayolot olamidan foydalanadi. Adabiyotda obrazlar tabiati, odatda, ularning harakatlari, gap-so'zlari vositasida ochiladi. Ammo bu borada K.Mensfild o'zgacha yo'ldan boradi. Uning o'ziga xos uslubi bor. U qahramon portretini, tabiatini o'z tafakkur olami orqali yoritib beradi. Yuqoridagi parchadan ham ko'rinib turibdiki, Mensfild o'z qahramonining fikrlari orqali asaridagi boshqa bir obrazning qiyofasini yorqin tasvirlab beradi. Qizning xayolidan o'tkazayotgan fikrlariga ko'ra, tasavvurimizda chol juda qari, yuzlari ajin bosib ketgan yoqimsiz odam sifatida namoyon bo'ladi. Bu ifodaning o'z navbatida, asardagi voqealarning noxush tus olishiga ishora berayotganini sezish qiyin emas. Cholning

boshidagi qalpog'i va sharfini yechishiga alohida e'tibor qaratilishida ham o'ziga xos mantiq bor. Ammo hikoya davomida chol qiz bilan muloqotga kirishib, uning ko'nglini oladi va makkorlik bilan ishonchini qozonishga erishadi. Quyida cholning qiz haqidagi o'y-xayollari uning ma'naviyati va dunyoqarashidan o'quvchiga xabar beradi: "Chol muloyim nigohi bilan qizga qarab, uning kichkina, ochiq qo'lini, katta sahifalarni varaqlashini, ayniqsa, qiyin so'zlarga duch kelganda qimirlagan mayin lablarini, sarg'ish sochlarining tovlanishini baholadi. Shu o'rinda chol qizning bir necha mevalarga, mushuklarga va shampän vinosiga xayollarni yetaklovchi sochlar egasi bo'lishini fojia deb hisobladi. Ehtimoldan xoli emaski, chol qizdan ko'zlarini uzmay, uning nafis go'zalligiga, hatto, egnidagi qora odmi ko'yilagi ham putur yetkaza olmasligi haqida o'ylayotgandi" [<https://www.katherinemansfieldsociety.org>]

Berilgan parchadan ko'rinib turibdiki, chol yoshi ulug' inson bo'lishiga qaramay, yoshgina, nevarasi tengi qizni boshdan oyoq ko'z uzmay, sinchiklab kuzatib, unga hirs ko'zlari bilan nazar tashlayapti. Hikoyadagi mana shu tasvirlardan ham asar qanday fojiaiy yakun topishini taxmin qilish mumkin. Xullas, yozuvchi hikoyaning boshdan oxirigacha turli tasviriy unsurlar yordamida, asar davomida axloq me'yorlari va odamiylik mezonlariga putur yetishi mumkinligiga ishora etayotganini anglaymiz. Haqiqatan ham, hikoya cholning yoshgina, bolalarcha beg'ubor qizning nomusiga tajovuz qilmoqchi bo'lishi bilan yakunlanadi. Yozuvchi mazkur syujet orqali o'quvchilarga hayotning achchiq haqiqatini, ayovsiz va beshafqat ekanligini, ba'zan insonning tashqi hamda ichki qiyofasi mos kelmasligi mumkinligini ayon etadi.

Mensfild ijodida, ko'pincha, hayotda yuz berayotgan real voqealarni tasvirlashni ma'qul ko'radi. Ular orqali insoniyatga ko'zgu tutishni maqsad qiladi. Ularni o'zlariga tanitishni, jamiyatdagi chirkinliklar, axloqiy buzilishlarga omma e'tiborini tortib, fosh etishga va ijtimoiy hayotdagi ma'naviyatsizliklarni yo'qotishga tomon safar boshlashga da'vat etishni maqsad qiladi.

Ma'lumki, K.Mensfild va Abdulla Qahhor hikoyanavisligi A.P.Chexov ijodiy maktabidan bahra olib taraqqiy etgan. Shu sababli ham, ularning umumiy va yaqin xususiyatlari ko'p. Xususan, hikoyalardagi ayol obrazi, ularning xarakterini yoritishdagi badiiy usullar nuqtai nazaridan kuzatsak, ko'plab mushtarakliklarning guvohi bo'lamiz. Ikkala yozuvchida ham ayollarning ichki dunyosi, ijtimoiy va axloqiy muammolar, haq-huquqlarining poymol etilishi kabi masalalar qalamga olingan. Jumladan, A.Qahhor ham ko'pgina

hikoyalarida ayol obrazini yoritib berishga harakat qilgan. Buning sababini ayollarning jamiyatdagi mavqelarini yoritish, huquqlarini anglash uchun kurashish, ijtimoiy hayotda faollashish lozimligini uqtirish maqsadi bilan bog'lash mumkin. Hikoyanavis o'z asarlari bilan ayollarning qanchalik zehnli, irodali, matonatli ekanliklarini namoyon etgan. Masalan, yozuvchining "Nurli cho'qqilar" hikoyasi bosh qahramonlari egizak opa-singillar Fotima va Zuhra. Ta'kidlab o'tishimiz joizki, yozuvchi hikoyani peyzajdan foydalanib, juda chiroyli nomlagan. Chunki sarlavhani o'qishimiz bilan ko'z oldimizga tepasida quyosh porlab turgan tog'ning nurli cho'qqilari manzarasi keladi. Biz bunga, bemalol, go'zal tabiat manzarasini ifodalovchi tasviriy san'at namunasi deb qarashimiz mumkin. Hikoya "Nurli cho'qqilar" deb nomlansa-da, buning ortida ko'chma ma'no ham bor. Ya'ni hikoya qahramoni o'z xayollarida porloq kelajak (Nurli cho'qqilar) sari intiladi. Ammo bularning barchasi sarob bo'lib chiqadi. Buni Zuhra uydan qochib ketganda, ota-onasiga yozgan xatidan ham bilsak bo'ladi:

"Turmush o'rtog'im bilan ko'nglimizning amrini bajarib, baxtiyor oilalar safidan mustahkam o'rin egalladik va baxtli turmush o'chog'ida oqib, kelajakning nurli cho'qqilari tomon bormoqdamiz" [Abdulla Qahhor. Anor. 2012, 121]. Xatdan berilgan parchadan ma'lumki, qiz katta orzular bilan kelajak sari qadam tashlaydi. Lekin asar yakunida turmush o'rtog'i uni tashlab ketadi va natijada, barcha orzu-umidlari puchga chiqib, kichkina qizalog'i bilan baxtsiz holda yolg'iz qoladi. Bundan tashqari, ushbu hikoyasi bilan Abdulla Qahhor o'zbek oilalarida uchrashi mumkin bo'lgan ayrim holatlarni ham ko'rsatib bergan. Masalan, hikoyada bir farzandni ikkinchisidan ustun qo'yish holatini uchratishimiz mumkin: "Zuhra lola tergani boraman desa, bitta o'zini yuboraverdingmi, birga borsang oyog'ingga kuydirgi chiqarmidi; muncha noshud-notavon, muncha ham anqov-lakalov bo'lmasang!... Kampir bunaqa gaplarni alam ustidagina emas, umuman kuyib aytar, chunki sho'x va shaddod Zuhraga qaraganda Fotima bo'shtobroq, sho'xlik husnning pardozi bo'lsa kerak, ikkovi bir olmaning ikki pallasi bo'lsa ham, Zuhрани oldida uning istarasi so'nikroq ko'rinar edi" [Abdulla Qahhor. Anor. 2012, 120]. Berilgan parchadan ko'rinib turibdiki, ona Zuhрани Fotimadan afzal ko'radi va turli noxush gaplar bilan kamsitib, ularni solishtiradi. Hattoki, bu gaplar farzandiga qanday ta'sir qilishi, uning ko'nglini og'ritib qo'yishi mumkinligi haqida o'ylab ham ko'rmaydi. Bor alamini Fotimadan olishga odatlanib qolgan. Aslida, uydan qochib ketgan Zuhra aybdor bo'lsa ham, Fotimani urushadi, uni

aybdorga chiqaradi. Asardan yana bir parchani oladigan bo'lsak: "Buning ustiga Zuhra nihoyatda ko'zga yaqin: bir qaragan kishi, ko'zi xira tortib, yana qaragisi kelar, xususan, xonatlas ko'ylak kiyib sochini "laylak uya" qilganida maqtoviga "chiroyli" degan so'z goh kamlik, goh eskilik qilib qolardi" [Abdulla Qahhor. Anor. 2012, 120]. Yuqoridagi parchada hikoya qahramoni bo'lmish Zuhraning qanchalik go'zalligi yozuvchi tomonidan ta'riflanadi. Abdulla Qahhorning mahorati shundaki, u tasvirlash jarayonida turli xil iboralarni, maqollarni qo'llaydi hamda qisqa va lo'nda ta'rif beradi. Masalan, yuqorida berilgan parchada "ko'zi xira tortib" degan ibora qo'llanilgan, ya'ni qizning go'zalligidan odamning ko'zi qamashib ketadi degan ma'no ifodalangan. Abdulla Qahhor uslubining mana shu jihatini Kettrin Mensfildnikidan farqli deb olsak bo'ladi. Chunki Kettrin Mensfild o'zining hikoyalarida obrazlarni, ularning o'y-kechinmalarini, asardagi voqea va holatlarni qahramonlarning o'z nutqi orqali tasvirlashga alohida urg'u beradi. Bularning barchasini uzoq ta'riflaydi, har bir mayda elementigacha e'tibor qaratadi. Abdulla Qahhor esa aksincha, ta'riflarni qisqa qilib, diqqatini ko'proq voqealar rivojiga qaratadi.

Yozuvchining biz tahlil qilmoqchi bo'lgan yana bir hikoyasi "So'ngan Vulqon" deb nomlanadi. Hikoya nomi juda noodatiy bo'lgani uchun ham o'quvchilarni qiziqtiradi. Uning ostida ko'chma ma'no yotadi. Ya'ni kekxa yoshdagi rahbar odamning lavozimdan tushib qolishi holati, pastroq lavozimlarga tayinlangandagi vaziyati ko'rsatiladi va go'yoki so'nib qolgan vulqonga qiyoslanadi. Abdulla Qahhor ushbu hikoyasining sarlavhasida ham peyzajdan foydalangan, sarlavhani o'qish bilan o'quvchining ko'z oldiga so'ngan vulqon tasviri keladi. Yozuvchi ushbu tasviriy ifodadan hikoya davomida ham foydalangan: "Suhbatda nima gaplar bo'lganini Sheramat aka menga aytmadi, lekin jon-jonidan o'tib ketgan bir narsani aytdi: uni "so'ngan vulqon" deb atashibdi" [Abdulla Qahhor. Anor. 2012, 137]. Hikoya muallifi ushbu gap orqali Sheramat akani qanchalik kuchsiz, ishga yaroqsiz bo'lib qolganini o'zgalar fikri orqali namoyon qiladi. Bundan tashqari, u hikoyada interyer tasviriga ham alohida e'tibor beradi. Ya'ni binoning ichki qismi, biron bir xonani ta'riflash orqali, asar qahramonining ruhiy holatini, kechinmalarini, o'y-xayollarini, asardagi voqealarning rivojlanish tizimini ham yoritib beradi: "Kabinetni ko'rib Sheramat akagina emas, men ham hang-mang bo'lib qoldim: yashil movut qoplangan va oyoqlari shertamg'a eski stol, besh-oltita har xil kursi, bitta telefon, u ham devorga qoqilgan. Sheramat akaning qovoqlari qizarib, tomog'i

lipilladi, aftidan, juda ham xo'rliqi kelib ketdi" [Abdulla Qahhor. Anor. 2012, 138].

Yuqoridagi parchadan ko'rinib turibdiki, xonaning interyerini, undagi jihozlarning eskiligini tasvirlash orqali yozuvchi qahramonning yuqori rahbarlik lavozimidan keyin qanchalik xor ahvolga tushib qolganiga ishora qilayotgandek bo'ladi. Bu bilan u boylik va mansab hech qachon odamga vafo qilmasligini, abadiy bo'lmasligini o'quvchiga uqtirmoqchi bo'ladi.

Yozuvchining yana bir xalq ichida juda mashhur hikoyasi "Dahshat" deb nomlanadi. Bu hikoyani bemalol mukammal yozilgan deb ayta olamiz. Chunki Abdulla Qahhor hikoyalari kamdan-kam hollarda tabiat tasviri, ya'ni peyzaj bilan boshlanadi. Ko'pincha, ularda biror keskin hodisa bayoni orqali syujet ichiga kiriladi. Ammo "Dahshat"da ijodkor ma'lum ma'noda o'zining hikoyanavislik uslubidan biroz chekinadi. Asar ikki haftadan beri ko'z ochirmayotgan kuzak shamoli tasviri bilan boshlanadi. Hikoyada tabiat tasviri juda muhim vazifani bajargan. Hatto asardagi obrazlar ham yozuvchi maqsadini ifodalashda bu qadar muhim maqomda turmagandek. Xususan, hikoyadagi shamol obrazi chuqur ma'noga ega. U syujetning boshidan oxirigacha ishtirok etadi. Turli bosqichlarda turli maqsadlarda qo'llaniladi va turli ma'nolarga ega. Adib asarida shamol to'laqonli obraz darajasiga ko'tariladi. U xuddi insondek nafas oladi, yashaydi. Jarayonlarga munosabat bildiradi, uf tortadi, xo'rsinadi, to'lg'onadi: "Yaqin ikki haftadan beri ko'z ochirmayotgan kuzak shamoli yaydoq daraxtlar shoxida chiyillaydi, g'uvillaydi; tomlarda vishillaydi, yopiq eshik va darchalarga bosh urib uf tortadi" [Abdulla Qahhor. Muhabbat. 2014, 6].

Bilamizki, shamol hamma narsani ag'dar-to'ntar qilib ostin-ustun qilish xususiyatiga ega. Asar shunday kuchga ega shamolning kezinib, qafaslarni parchinlab, o'ziga yo'l izlash jarayonini tasvirlash bilan boshlanadi. Uning yaydoq-yalang'och daraxt shoxlaridan hayot nishonasini topolmay, yanada balandroqqa – tomlarga o'rlashi, undan-da hafsalasi pir bo'lib, yopiq eshik va darchalarga bosh urib, yo'l topa olmay uf tortishida chuqur ma'no bor. U o'z erkini izlab, to'siqlarni yengish, yopiq eshiklarni ochish maqsadida kezinadi. Hikoyadagi ikkinchi tasvirda shamol yanada vahimaliroq, shiddatliroq, "o'lim changaliga tushgan mushukdek" jon holatda o'zini to'rt tarafga uradi. Shu o'rinda Qahhor mahoratini yana bir bor namoyish eta oladi. Shamolni och bo'riga, o'lim changaliga tushgan mushukka qiyoslab tasvirleydiki, vaziyatni bundan-da tiniqroq ifodalashning iloji yo'q: "Shamol goh och bo'riday uvillar, goh o'lim

changaliga tushgan mushukday pixillar, vag'illar, atrofda hech narsa-hech narsa ko'rinmas edi" [Abdulla Qahhor. Muhabbat. 2014, 15].

Shamolning navbatdagi tasvirida, ma'lum ma'noda, Unsin shamol bilan kurashib, o'z maqsadi sari intiladi. Parchinlab tashlagudek qudratga ega to'lqin uni tentiratar, surib tashlar edi. Ammo parangi chimmatini olib, zohiran bo'lsa-da hurlikka chiqqach, olg'a intilishi yengilroq bo'ladi: "Pishqirayotgan shamol har xuruj qilganida Unsinni tentiratar, talay joyga surib tashlar edi. Unsin parangi-chimmatini yumaloqlab qo'lga olganidan keyin yo'l yurish osonroq bo'ldi" [Abdulla Qahhor. Muhabbat. 2014, 15]. Unsinning yo'lga to'siq bo'lgan shamol asarda jamiyatning, chirkin muhitning ramzi sifatida qo'llaniladi. U yerparchin qilib yuborish qudratiga ega. Ammo bosh qahramonning o'z erki uchun dadil, jasorat bilan intilishi unga madad beradi. Hammaning ko'ngliga dahshat soluvchi qo'rquv uni yo'ldan qaytara olmaydi. U dastlabki to'siq chimmat va parangini olib, yana-da yengilroq, dadilroq olg'a intiladi. Asar boshida keltirilgan shamolning birinchi tasviri hikoya oxirida yana aynan takrorlanadi: "Shom qorong'usida uning jasadini qizil ko'rpaga o'rab aravaga solishdi. Shamol hamon guvillar, yaydoq daraxtlarning shoxida chiyillar, g'uvillar edi" [Abdulla Qahhor. Muhabbat. 2014, 15]. Unsin olamdan o'tdi. Ammo shamolning g'uvillashi davom etmoqda. U mudroqlikdan uyg'onish lozimligini ta'kidlayotgandek edi. Xalq orasida yalang'och daraxtga bexosiyatlik ramzi sifatida qaraladi. Bu badiiy ashyoning qo'llanilishi ham jamiyatdagi erksizliklarga qarshi isyon, unsinlar taqdiridan ogohlantirish, ularga e'tiborni jalb etish ma'nosiga ega.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, asardagi obrazlar, peyzaj va interyer yozuvchining maqsad va g'oyalarini o'quvchiga yetkazib berishda muhim o'rin tutadi. Ularning ayrimlari asarni boyitish, jilolantirish uchun ishlatilsa, ayrimlari ko'chma ma'noda qandaydir g'oyalarni ifodalash uchun qo'llaniladi va ularning ortida qandaydir ma'no yashiringan bo'ladi. Albatta, maqolamiz davomida misol qilib keltirilgan ikkala yozuvchining asarlarida peyzaj va interyerdan mohirlik bilan foydalanilgan.

Bundan tashqari, Abdulla Qahhor va Ketrin Mensfild rus yozuvchisi Anton Pavlovich Chexovning ijod maktabidan ko'p narsalarni o'rganishgan va uni o'zlariga ustoz deb bilishgan. Shu sababdan ham ularning asarlarida bir qancha o'xshash jihatlarni uchratishimiz mumkin. Ammo o'z navbatida, ularning har biri o'z uslubiga ham ega. Maqolamiz davomida keltirib o'tganimizdek, Ketrin Mensfild hikoyalarida peyzaj va interyer muhim o'rin

tutadi va u asarlaridagi mayda detallargacha tasvirlashni afzal ko'radi va shunga urg'u beradi. Abdulla Qahhor esa aksincha, o'z hikoyalarida peyzaj va interyerdan foydalanish bilan bir qatorda, ta'rif va tavsiflarni qisqaroq qiladi va ko'proq ibora va maqollardan foydalanadi. Ko'rinadiki, har ikkala yozuvchi ham hikoyalarini mahorat bilan yozishadi va o'quvchiga o'zlari ko'zda tutgan maqsad va g'oyalarini yetkazib bera olishadi. Shu sababdan ham, ular yozgan hikoyalar haligacha dolzarbligini va badiiy go'zal tarovatini yo'qotmagan. Adabiyot ixlosmandlari tomonidan sevib o'qiladi.

Adabiyotlar

- Қуроноф Д. ва бошқалар. (2010). Адабиётшунослик луғати. –Т.: Академнашр. – Б. 406.
- Улуғов А. (2017). Адабиётшунослик назарияси. –Т.: Г'афур Г'улом номидagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. – Б. 310.
- Абдулла Қаҳҳор. (2012). Анор. –Т.: Г'афур Г'улом номидagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.– Б. 258.
- Ulug'ov, A. (2021). Jahon adabiyoti. *Turkiy xalqlar adabiyoti*//*Darslik. –Toshkent*.
- Ulug'ov, A. (2000). Adabiyotshunoslikka kirish. *Toshkent. Universitet*.
- Абдулла Қаҳҳор. (2014). Муҳаббат. –Т.: Янги аср авлоди. – Б. 445.
- Ataullayeva Sitorabonu. (2024). A Comparative Analysis of Short Story Traditions in Uzbek and English Literature: Cultural, Structural, and Thematic Differences. *International Journal of Formal Education*, 3(12), 37–42. Retrieved from <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe/article/view/4034>
- Ataullayeva S. (2024). THE STORY AS A GENRE OF LITERATURE. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры*, 4(6), 14–17. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/33062>
- Adizova, I. (2025). ADABIY TA'SIR VA BADIY BARKAMOLLIK: NAVOIY VA HUSAYNIY. *Hamkor konferensiyalar*, 1(11), 175-182.
- Istamovna, I. A. (2024). THE INFLUENCE OF LUTFIY ON UVAYSI'S CREATIVE DEVELOPMENT. *Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture*, 4(6-1), 48-51.
- <https://www.katherinemansfieldsociety.org/archive/www.katherinemansfieldsociety.org/assets/KM-Stories/THE-TIREDNESS-OF-ROSABELL1908.pdf>
- <https://www.katherinemansfieldsociety.org/archive/www.katherinemansfieldsociety.org/assets/KM-Stories/THE-LITTLE-GOVERNESS1915.pdf>

The portrait of spirit and nature in Abdulla Qahhor and Katherine Mansfield's stories

Sitorabonu Ataulloyeva¹

Abstract

This article examines the use of images, landscapes, and interiors in the works of renowned Uzbek writer Abdulla Qahhor and English writer Katherine Mansfield, with a focus on the themes conveyed through these elements. Drawing on several stories, it highlights the authors' skill in crafting vivid imagery and employing landscapes, interiors, and motifs in their narratives. Additionally, the literature of this period emphasises the female character, the challenges she confronts in life, and her determination to overcome and fight against them.

Keywords: Story, landscape, interior, motif, image, style, plot, development of events, symbolism, character, tradition.

References

- Quronov D. (2010). Adabiyotshunoslik lug'ati. –T.: Akademnashr. – B. 406.
- Ulug'ov A. (2017). Adabiyotshunoslik nazariyasi. –T.: G'afur G'ulom. – B. 310.
- Abdulla Qahhor. (2012). Anor. –T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. – B. 258.
- Ulug'ov, A. (2021). Jahon adabiyoti. *Turkiy xalqlar adabiyoti*//Darslik.- Toshkent.
- Ulug'ov, A. (2000). Adabiyotshunoslikka kirish. *Toshkent. Universitet.*
- Abdulla Qahhor. (2014). Muhabbat. –T.: Yangi asr avlodi. – B. 445.
- Ataulloyeva Sitorabonu. (2024). A Comparative Analysis of Short Story Traditions in Uzbek and English Literature: Cultural, Structural, and Thematic Differences. *International Journal of Formal Education*, 3(12), 37–42. Retrieved from <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe/article/view/4034>
- Ataulloyeva S. (2024). THE STORY AS A GENRE OF LITERATURE. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры*, 4(6), 14–17. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/33062>
- Adizova, I. (2025). ADABIY TA'SIR VA BADIY BARKAMOLLIK: NAVOIY VA HUSAYNIY. *Hamkor konferensiyalar*, 1(11), 175–182.

¹ Ataulloyeva Sitorabonu Nusratullo qizi – English teacher, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: sitorabonuataulloyeva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8199-9615

For citation: Ataulloyeva, S. "The portrait of spirit and nature in Abdulla Qahhor and Katherine Mansfield's stories". *Uzbekistan: Language and Culture*. 2025, 1 (2): 202–213.

Istamovna, I. A. (2024). THE INFLUENCE OF LUTFIY ON UVAYSI'S CREATIVE DEVELOPMENT. *Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture*, 4(6-1), 48-51.

<https://www.katherinemansfieldsociety.org/archive/www.katherinemansfieldsociety.org/assets/KM-Stories/THE-TIREDNESS-OF-ROSABELL1908.pdf>

<https://www.katherinemansfieldsociety.org/archive/www.katherinemansfieldsociety.org/assets/KM-Stories/THE-LITTLE-GOVERNESS1915.pdf>

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochtasiga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki mualliftomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of University of Chicago Readings in Western Civilization, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago>.

edu/founders

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.
Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com